

PAMÁTNÍK TEREZÍN

Výroční zpráva za rok 2002

PAMÁTNÍK TEREZÍN

Terezín, březen 2003

PAMÁTNÍK TEREZÍN

Výroční zpráva za rok 2002

OBSAH

1. Úvodní slovo
2. Památník Terezín a jeho služby návštěvníkům
3. Statistika návštěvnosti
4. Přehled pořádaných akcí a výstav. Propagačně organizační a ediční činnost
5. Vnější kontakty a spolupráce
6. Čestný výbor ředitelů Muzea ghetta v Terezíně
7. Výzkumná činnost
8. Vzdělávací činnost
9. Dokumentace a sbírky
10. Hospodářská činnost, dary a příspěvky
11. Technická a stavební činnost
12. Výhled na rok 2003

1. ÚVODNÍ SLOVO

Rok 2002 byl v dosavadní historii Památníku Terezín výjimečným. Na jedné straně byl rokem významných akcí a realizace významných úkolů, na straně druhé jej poznamenaly povodně, které přinesly devastaci a zkázu. Zatímco na počátku roku probíhaly debaty o koncepci práce Památníku v příštím několikaletém období, dramatické události srpnových dní si neočekávaně na nejbližší období vynutily novou prioritu – usilovat o to, aby co nejdříve byla postupně obnovována činnost Památníku až do rozsahu, jaký měla před srpnem 2002. V praxi to znamená postupné opětovné zpřístupňování jeho součástí, znovuzahájení vzdělávacích programů, pokračování činnosti odborných oddělení a služeb návštěvníkům, zajištění poskytování informací a rešeršů odborné i laické veřejnosti, restaurování poškozených částí sbírek, opravy poškozených budov a nahrazení jejich zničeného zařízení, opravy poškozených památných míst a rekultivaci zdevastovaných areálů. Velkým úkolem pak bude obnova řady zničených stálých expozic, z nichž některé byly dokončeny nedlouho před povodněmi.

Práce Památníku před srpnovou katastrofou probíhala v souladu se stanoveným plánem. Nejvýznamnější událostí prvního pololetí bylo dokončení stálé expozice České republiky ve Státním muzeu Auschwitz-Birkenau v Osvětimi. Předcházela jí dlouhá a komplikovaná příprava, do níž byli zapojeni nejen pracovníci Památníku, ale i zástupci řady dalších institucí a řada bývalých vězňů. Uvedené přípravy probíhaly ve spolupráci s Historickou skupinou Osvětim, která většinu těchto vězňů sdružuje. Na úspěšné realizaci tohoto náročného úkolu měla velký podíl také vstřícnost a přátelská spolupráce ze strany kolegů z osvětimského muzea, jakož i dobrá spolupráce se slovenskými partnery z Muzea Slovenského národního povstání v Banské Bystrici. Výrazem toho byla i skutečnost, že nová česká expozice v Osvětimi byla otevřena současně s expozicí slovenskou, umístěnou ve stejném objektu – bývalém bloku 16 koncentračního tábora Osvětim I. Dobré spolupráci institucí, které se za jednotlivé zúčastněné státy na přípravě nových expozic podílely, odpovídala i přátelská atmosféra při slavnostním otevření obou expozic 8. května 2002. Oficiální delegaci České republiky vedl předseda vlády Miloš Zeman, delegaci Slovenské republiky místopředseda vlády Pál Csáky a delegaci hostitelské země státní tajemník Tadeusz Iwiński.

Tak jako každoročně se i v loňském roce třetí květnovou nedělí, tedy 19. května, konala Tereziánská tryzna, která je připomínkou a uctěním památky všech obětí policejní věznice gestapa v tereziánské Malé pevnosti, židovského ghetta ve městě Terezín a koncentračního tábora v Litoměřicích. Této vzpomínkové akce se zúčastnilo velké množství bývalých vězňů i dalších návštěvníků. Záštitu nad jejím pořádáním převzal Pavel Dostál, ministr kultury České republiky a hlavní projev přednesl předseda vlády Miloš Zeman. Na shromáždění promluvil také ministerský předseda Slovenské republiky Mikuláš Dzurinda. Kancelář prezidenta České republiky zastupoval její vedoucí Ivo Mathé, dalšími významnými účastníky byli předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Václav Klaus, místopředsedové Ústavního a Nejvyššího soudu Miloš Holeček a Pavel Kučera. Pozvání k účasti na Tereziánské tryzně přijali i čtení ministři vlády ČR včetně jejích místopředsedů Pavla Rychetského a Miroslava Grégra. Český svaz bojovníků za svobodu jako spoluorganizátora tohoto vzpomínkového aktu zastupovala předsedkyně jeho ústředního výboru Anděla Dvořáková. Dále se zúčastnili náčelník Generálního štábu armády ČR Jiří Šedivý, Anna Šabatová, zástupkyně Veřejného ochránce práv, Mons. Karel Havelka, generální vikář litoměřického biskupství a vrchní pražský a zemský rabín Karol Efraim Sidon. Oba posledně jmenovaní přednesli v závěru slavnostního aktu modlitby. Přítomni byli rovněž představitelé 27 zastupitelských úřadů, akreditovaných v České republice. Zvláště milým hostem byla první dáma Spojených států paní Laura Bushová, která se ceremonie zúčastnila v doprovodu velvyslance USA pana Craiga Stapletona.

Dne 9. dubna se konalo v bývalých Magdeburských kasárnách u příležitosti Jom ha'šoa, mezinárodního dne vzpomínky na oběti holocaustu, shromáždění připomínající oběti genocidy spáchané nacisty na evropských Židech. Vzpomínkového aktu se zúčastnil zástupce velvyslanectví Státu Izrael pan Orren Annolik. I tentokrát byla čtena další jména z dlouhého seznamu těch, kteří byli v průběhu tzv. konečného řešení židovské otázky deportováni do tereziánského ghetta. Jména četli bývalí vězni ghetta, členové Tereziánské iniciativy Liza Miková a Pavel Werner. Závěrečné modlitby přednesl vrchní zemský rabín Karol Efraim Sidon.

Pro Památník a zvláště pro jeho vzdělávací oddělení bylo významným mezníkem dokončení rekonstrukce nového objektu, nacházejícího se ve Fučíkově ulici 232, k němuž došlo v měsíci květnu. V uvedeném objektu se nacházejí nové ubytovací prostory, ale i seminární místnosti, jejichž nedostatek byl doposud silně pociťován.

Uvedení této nové kapacity do provozu bylo odrazem stále většího důrazu, který je kladen na rozvoj vzdělávací činnosti. Pozitivní hodnocení úroveň dosažených výsledků v této oblasti, zejména pak ve vzdělávání o holocaustu jak v Památníku Terezín, tak v jeho domácích partnerských organizacích – Židovském muzeu v Praze a Muzeu romské kultury v Brně – se odrazilo i ve stanovisku k tzv. připojovacímu projektu České republiky, které na jednání Stockholmského fóra, pořádaného Mezinárodním sdružením pro vzdělávání, výzkum a připomínání památky holocaustu (International Task Force for Holocaust Education, Remembrance and Research – ITF) a vládami řady zemí, přednesl zástupce USA Stuart E. Eizenstat. Konstatoval v něm, že projekt České republiky by měl sloužit jako jistý model i pro další země. Toto mimořádné ocenění je pro nás i naše partnery velikým závazkem a povzbuzením.

Česká republika se také v uplynulém roce stala první zemí, která rozšířila okruh původních, zakladatelských zemí ITF. Oficiálně se tak stalo 26. června 2002 na plenárním zasedání ITF v Paříži. Zprávu o vývoji vzdělávání o holocaustu v České republice a návrh na přijetí zástupců této země do ITF přednesl vedoucí nizozemské delegace, velvyslanec Lex van den Ham. Za Českou republiku pak podala zprávu vedoucí české delegace Dr. Helena Dluhošová, zastupující Kancelář prezidenta ČR.

V říjnu loňského roku byla svolána do francouzského Štrasburku mezinárodní konference, v jejímž rámci se konalo zasedání pléna ITF, dále kolokvium zaměřené na otázky využití výtvarného umění ve vzdělávání o holocaustu a seminář ministrů kultury z řady zemí, který se zabýval vyhlášením mezinárodního Dne holocaustu a možnostmi jeho využívání v práci se žáky a studenty. Plenární zasedání ITF se tentokrát znovu zabývalo vývojem v České republice a zejména aktuální situací Památníku Terezín. Důvody toho byly bohužel diametrálně odlišné od jednání červnového. Na pořadu dne totiž byla informace zástupců Památníku o katastrofálních povodních a způsobených škodách, jakož i projednání pomoci, kterou se sdružení ITF rozhodlo poskytnout na jejich překonávání.

Kontrast mezi tématy uvedených jednání ITF obecně symbolizuje předěl, který srpnové povodně znamenaly pro vývoj Památníku Terezín. Voda, která zasáhla všechny objekty a areály Památníku bez výjimky, zdevastovala i výše zmíněný nový objekt ve Fučíkově ulici 232, určený pro rozšíření vzdělávací činnosti a dokončený pouhé tři měsíce předtím. Řeka Labe se rozvodnila natolik, že obrátila tok Ohře a rozlila se do širokého okolí. Zaplavena byla nejprve Malá pevnost a pak i samotné město s objekty Památníku Terezín. Pod

vodou se ocitla přízemí Muzea ghetta a Magdeburských kasáren, poškozena byla modlitebna z doby ghetta v dnešní Dlouhé ulici, zcela zatopeny byly obřadní místnosti, ústřední márnice ghetta a Kolumbárium s nedlouho předtím dokončenými výstavními instalacemi. Zaplaveny byly rovněž areály Národního hřbitova v předpolí Malé pevnosti a Židovského hřbitova s krematoriem, jakož i pietní místo u Ohře, kde byl na rozkaz nacistů v roce 1944 do řeky vysypán popel tisíců obětí spálených v krematoriu ghetta.

Pracovníkům Památníku Terezín se v krátké době mezi varováním a povinnou evakuací města podařilo dopravit do bezpečí naprostou většinu sbírek a větší část technického zařízení. Z fondů archivu a publikací odborné knihovny tak byla zaplavena jen malá část. Nemohlo však být zabráněno zničení řady expozic, umístěných v přízemí budov. Zničeny byly rovněž depozitáře, pracovny a další prostory i jejich technické vybavení v přízemí různých objektů Památníku. Těžké škody vznikly rovněž na původním zařízení vězeňských cel v Malé pevnosti, zaplavených vodou. Nejvíce byl postižen IV. dvůr Malé pevnosti, zaplavený až do výše střech nad celami.

Záchranné práce byly zahájeny bezprostředně po opadnutí vody. Vedle pracovníků Památníku se do nich obětavě zapojili vojáci, hasiči a dobrovolníci z domova i ze zahraničí. Díky jejich úsilí se již po deseti dnech podařilo zpřístupnit – třebaže s četnými omezeními – některé části Památníku návštěvníkům. Škody způsobené povodní jsou však velké. Jejich odstraňování si vyžádá dobu několika let a předpokládá získání značných finančních prostředků. Památník Terezín se proto obrátil s výzvou o pomoc na organizace i jednotlivce doma i v zahraničí. Tato výzva se setkala s velkým ohlasem. Není možné vyjmenovat na tomto místě všechny dárcce, neznáme ani jména četných anonymních dárců, nebo těch, kteří např. vystupovali na četných benefičních koncertech či přispěli jako jejich posluchači. Chtěl bych připomenout alespoň největší akci tohoto druhu – benefiční koncert, který uspořádalo velvyslanectví USA 4. listopadu 2002 s podporou Kanceláře prezidenta republiky ve Španělském sále Pražského hradu. Mnohé sbírkové a benefiční akce nadto dosud probíhají, nebo se připravují.

Je třeba zdůraznit, že rozhodující pomoc poskytl prostřednictvím ministerstva kultury náš stát, který začal poskytovat všestrannou pomoc bezprostředně poté, co voda opadla. Také v následujících měsících jsme pocíťovali soustavnou pozornost a podporu, jež umožnila, aby ještě do konce roku mohlo být realizováno mnohé z nezbytných záchranných a restaurátorských prací. Pro rok 2003 pak ministerstvo kultury shromáždilo značné finanční prostředky, jež umožní odstranit velkou část povodňových škod. Další specializované

práce však budou potřebné i v příštích letech a předpokládáme, že jejich provedení bude zajištěno i s využitím již zmíněných sbírek a darů.

Voda opadla již před půl rokem a mnoho věcí se za tu dobu změnilo. Během prvních dvou týdnů se podařilo uklidit vybrané prostory, budovy a areály tak, aby bylo možné zpřístupnit část Malé pevnosti a expozici v Muzeu ghetta, kde díky zvýšenému přízemí byly poškozeny hlavně podlahy a elektroinstalace, jakož i expozice v Magdeburských kasárnách, které jsou naštěstí situovány v prvním patře objektu.

Řada expozic však byla zcela zničena. V areálu Malé pevnosti voda zdevastovala stálé expozice „Malá pevnost Terezín 1940–1945“, „Koncentrační tábor Litoměřice 1944–1945“, „Terezín 1780–1939“ a „Internacní tábor pro Němce. Malá pevnost 1945–1948“. Zničeny byly i dvě dočasné výstavy. Úplně zničeny byly také expozice v Kolumbáriu a v ústřední márnici bývalého ghetta. Jejich obnova bude zvláště obtížná, neboť velmi složitým úkolem bude vysušení prostor, v nichž se nalézají. To podmiňuje zahájení rekonstrukčních prací. Podobná je situace v krematoriu na Židovském hřbitově. Tento objekt byl po dobu několika týdnů zaplaven do výše čtyř metrů a voda se v něm nacházela ještě na počátku roku 2003. Stupeň devastace je zde proto zvláště vysoký a spodní voda se do objektu vrací po každém dešti. Statika budovy krematoria však doposud narušena není. Definitivní jistotu ovšem přinese až posouzení po úplném vysušení budovy, které se předpokládá až během léta roku 2003.

Vážná poškození se nevyhnula ani modlitebně, kterou si židovští vězni tajně zřídili v jednom z domů v nynější Dlouhé ulici. Vzlínající voda zde začala ohrožovat malovanou výzdobu a hebrejské nápisy. Po konzultaci s památkáři byla odstraněna omítka, která byla nasáklá vodou a následně bude nutné celý prostor znovu restaurovat.

Rekonstrukci vyžadují všechny přízemní místnosti v Malé pevnosti i v objektech Památníku ve městě Terezín. Z provozu byla vyřazena všechna pracoviště v přízemí administrativní budovy, včetně archivu, knihovny a fotolaboratoře. Jejich obnovování je plánováno do poloviny roku 2003. To se týká i depozitářů, skladů a dalších prostor v areálu Malé pevnosti.

Velké škody představuje těžké poškození původního zařízení vězeňských cel v Malé pevnosti. Podlahy ve všech celách byly rozebrány, aby po vysušení a restaurátorském ošetření mohly být znovu vráceny na původní místo. Pouze nenávratně zničené části budou nahrazeny novými. Totéž platí pro vězeňské palandy a další původní vybavení jednotlivých cel. Celkový počet takto postižených prostor se blíží ke třem stům. Již jenom z tohoto údaje zcela jasně vyplývá, že náprava bude časově i finančně velmi náročná.

Velkým problémem bylo poškození všech odborných dílen Památníku, což zpočátku znemožňovalo nápravu některých škod vlastními silami. Proto také byla jednou z priorit, kromě samotného vysoušení, obnova činnosti těchto pracovišť a oprava strojů a zařízení. Nejdůležitější bylo zprovoznění restaurátorské a konzervátorské dílny, která byla rovněž poškozena povodní. Na tento projekt jsme získali prostředky z německé Spolkové kulturní nadace, další zařízení poskytl bezplatně Památník Buchenwald, který pomáhá i při restaurátorských pracích.

Již bylo zmíněno těžké poškození nové budovy určené pro vzdělávací činnost. Prostory v jejím patře, které zůstaly nepoškozeny, musely nadto být namísto původního určení dány k dispozici pro nouzové ubytování těch pracovníků Památníku, kteří při povodni ztratili střechu nad hlavou. Škody se však nevyhnuly ani dalším prostorám tvořícím zázemí pro realizaci vzdělávacích programů. Byla zničena jídelna a vážně poškozena kuchyně v bývalých Magdeburských kasárnách, sloužící pro stravování seminárních skupin. Zničeny byly také kanceláře vzdělávacího oddělení, včetně pracoviště dobrovolníků z Německa a Rakouska.

V objektu Magdeburských kasáren byla zničena také pracoviště a depozi-táře sbírkového oddělení. Technické zařízení depozitářů bylo po ošetření provizorně umístěno do velkého stanu zapůjčeného armádou. Podobně je tomu i v případě zařízení depozitářů dokumentačního oddělení v Malé pevnosti. Policie České republiky pak darovala stany pro provizorní uskladnění poškoze-ného dřevěného zařízení cel ve IV. dvoře Malé pevnosti.

Povodeň byla pro město Terezín i pro Památník velikou tragédií. Přinesla však i poznání o některých pozitivních skutečnostech. Na prvním místě to byla vynikající spolupráce s představiteli města v krizovém období. Je možno konstatovat, že kvalita vzájemných vztahů je dnes nebyvalá. Velký dík patří také terezínským hasičům za jejich obětavost během povodně i po ní. Poděkování patří i hasičům z Mostu, kteří v době, kdy ještě nemohli čerpat vodu ve městě, vyčerpali vodu z Národního hřbitova a následně i z celého pevnostního příkopu Malé pevnosti. Poděkování patří rovněž policistům, kteří ještě před evakuací pomáhali zachraňovat umělecká díla z výstav, nebo našim kolegům z Muzea východních Čech v Hradci Králové, z litoměřické galerie a Národního muzea. Naše poděkování patří též dobrovolníkům z litoměřické diakonie, které vedl pan senátor Bárta, dále dobrovolníkům z Hronova, které vedla paní starostka Hana Nedvědová, dobrovolníkům z Institutu Terezínské iniciativy vedeným Michalem Franklem a skupině Bejt Simcha, vedené Sylvou Wittmannovou. Velkou pomoc nám poskytl pan ing. Vladimír Pošvic a další dob-

rovolníci z obce Mnichovice. Významná byla pomoc vojáků, kteří v Památníku déle než měsíc vykonávali ty nejtěžší práce a bez nichž by postup prací zdaleka nebyl tak rychlý. Od prvních dnů nám pomáhali i mnozí jednotlivci z domova i ze zahraničí, z nichž někteří nám ani neřekli svá jména. Za všechny chci proto uvést pana Eberharda Frasche z Rottenburgu, který i po návratu z Terezína pokračoval ve své vlasti v práci na pomoc Památníku organizováním sbírkových akcí.

Poděkovat konečně chci pracovníkům všech oddělení Památníku, kteří se obětavě zapojili do záchranných, vyčišťovacích a rekonstrukčních akcí před povodní i bezprostředně po ní. Velký dík patří i všem, kteří naše úsilí podpořili finančním nebo jiným darem. Kromě slov díky bych chtěl jménem svým i všech pracovníků Památníku Terezín vyjádřit naše společné odhodlání usilovat ze všech sil o to, aby škody z loňského srpna byly co nejdříve odstraněny. Věřím, že moji spolupracovníci budou i nadále vynakládat takové úsilí a přistupovat k plnění svých úkolů s takovou odpovědností a obětavostí, jako tomu bylo ve dnech zápasu s následky povodňové katastrofy.

PhDr. Jan Munk, CSc.
ředitel Památníku Terezín

PAMÁTNÍK TEREZÍN A JEHO SLUŽBY NÁVŠTĚVNÍKŮM

Památník Terezín je jedinou institucí svého druhu na území České republiky. Jeho posláním je připomínat památku obětí politické a rasové perzekuce v letech druhé světové války, pečovat o místa spojená s touto perzekucí a rozvíjet muzejní, výzkumnou, vzdělávací a osvětovou činnost. Předpokladem této činnosti je úzká spolupráce s partnerskými institucemi z domova i ze zahraničí. Od začátku 90. let se Památník stal rovněž místem setkávání mladých lidí a pedagogů z domova i zahraničí. Ve vzdělávacích programech nacházejí vedle témat historických své místo i ta, která vyvěrají z palčivých problémů naší současnosti. Základnou pro realizaci vzdělávacích programů se stalo Středisko setkávání Památníku Terezín.

Objekty a areály spravované Památníkem představují unikátní muzeální komplex, který každý rok přijíždějí navštívit statisíce lidí z celého světa. Někteří z nich se zajímají především o vynikající ukázky fortifikačního stavitelství konce 18. století, které lze v Terezíně spatřit, drtivá většina však přijíždí navštívit místa spojená s utrpením a smrtí desítek tisíců lidí v letech nacistické okupace českých zemí.

Policejní věznicí gestapa připomínají cely a některá další památná místa v terezínské Malé pevnosti. Navštěvníci také mohou shlédnout výtvarnou expozici Památníku Terezín, kdežto všechny ostatní expozice v tomto areálu byly zničeny povodní a vyžadují úplnou rekonstrukci.

Terezínské ghetto dnes připomínají expozice v Muzeu ghetta a bývalých Magdeburských kasárnách, jakož i další objekty a památná místa spojená s jeho historií. Expozice v Kolumbáriu, ústřední márnici ghetta a v krematoriu na Židovském hřbitově byly zničeny povodní a čeká je náročná rekonstrukce.

Navštěvníci Památníku mohou na požádání s průvodcem navštívit rovněž krematorium bývalého koncentračního tábora v Litoměřicích. Avšak stálá expozice věnovaná dějinám tohoto tábora, umístěná v Malé pevnosti, byla rovněž povodní zničena a bude rekonstruována v roce 2003.

V předpolí Malé pevnosti se nachází areál Národního hřbitova, kde je pochována část obětí ze tří výše zmíněných represivních zařízení v Terezíně a Litoměřicích. Na tomto místě každoročně probíhá Terezínská tryzna jako ústřední celostátní vzpomínka na oběti nacistické okupace.

Navštěvníkům je kromě prohlídky areálů bývalého ghetta a policejní věz-

nice gestapa s odborným výkladem nabízena možnost návštěvy následujících stálých expozic:

- Výtvarná expozice Památníku Terezín – expozice v Muzeu Malé pevnosti
- Terezín v ‚konečném řešení židovské otázky‘ 1941–1945 – expozice v Muzeu ghetta
- Rekonstrukce vězeňské ubikace z doby ghetta – expozice v bývalých Magdeburských kasárnách
- Hudba v terezínském ghettu – expozice v bývalých Magdeburských kasárnách
- Výtvarné umění v terezínském ghettu – expozice v bývalých Magdeburských kasárnách
- Literární tvorba v terezínském ghettu – expozice v bývalých Magdeburských kasárnách
- Divadlo v terezínském ghettu – expozice v bývalých Magdeburských kasárnách

V důsledku škod způsobených povodní jsou od srpna 2002 uzavřeny a postupně budou rekonstruovány následující stálé expozice:

- Malá pevnost Terezín 1940–1945 – expozice v Muzeu Malé pevnosti
- Koncentrační tábor Litoměřice 1944–1945 – expozice ve III. dvoře Malé pevnosti
- Terezín 1780–1939 – expozice ve vstupním objektu Malé pevnosti
- Úmrtnost a pohřbívání v ghettu Terezín – expozice v krematoriu na Židovském hřbitově
- Ústřední márnice a pohřební obřady v ghettu – expozice v bývalé ústřední márnici ghetta
- Internační tábor pro Němce. Malá pevnost Terezín 1945–1948 – expozice ve IV. dvoře Malé pevnosti

Mimo stálých expozic je opět možno – třebaže v menší míře dané omezením výstavních prostor v důsledku povodňových škod – znovu shlédnout i dočasné výstavy.

Od srpna 2002 až do ukončení rekonstrukčních prací je pro badatele uzavřena studovna archivu a odborná knihovna. Také zpracovávání odborných rešerší je na tuto dobu pozastaveno.

Pracovníci odborných oddělení Památníku i nadále poskytují odborné konzultace o otázkách rasové a politické perzekuce v letech druhé světové války.

3. STATISTIKA NÁVŠTĚVNOSTI

Návštěvnost v Malé pevnosti v roce 2002

Měsíc	Návštěvnost celkem	Cizinci	Mládež	Mládež ČR
Leden	3 085	2 670	1 842	282
Únor	8 105	6 707	4 879	822
Březen	20 258	18 000	14 401	1 519
Duben	27 519	23 518	18 145	6 326
Květen	37 317	25 628	18 442	6 326
Červen	24 842	16 828	11 193	6 313
Červenec	27 432	21 096	9 004	2 383
Srpen	9 268	7 207	2 941	876
Září	13 062	12 313	10 309	375
Říjen	15 318	14 504	10 636	579
Listopad	4 704	3 769	2 410	765
Prosinec	3 426	3 083	1 860	215
ROK 2002	194 336	155 323	106 062	23 445
Rok 2001	245 644	201 732	125 918	27 371
Rozdíl	- 51 308	- 46 409	- 19 856	- 3 926

Návštěvnost v Muzeu ghetta v roce 2002

Měsíc	Návštěvnost celkem	Cizinci	Mládež	Mládež ČR
Leden	2 055	1 752	999	236
Únor	5 275	4 383	3 086	558
Březen	10 480	9 149	6 810	930
Duben	11 139	9 455	6 515	1 389
Květen	15 495	11 432	7 474	3 115
Červen	12 926	9 274	5 596	2 818
Červenec	16 399	14 122	5 734	809
Srpen	5 560	4 977	1 737	297
Září	6 704	6 580	4 991	63
Říjen	8 337	7 940	5 364	304
Listopad	2 963	2 546	1 443	360
Prosinec	2 010	1 841	928	126
ROK 2002	99 343	83 471	50 677	11 005
Rok 2001	130 656	112 808	63 749	11 661
Rozdíl	- 31 313	- 29 337	-13 072	- 656

Návštěvnost v bývalých Magdeburských kasárnách v roce 2002

Měsíc	Návštěvnost celkem	Cizinci	Mládež	Mládež ČR
Leden	606	466	247	129
Únor	1 439	1 090	629	337
Březen	3 168	2 484	1 591	494
Duben	3 058	2 389	1 327	612
Květen	4 566	3 021	1 642	1 465
Červen	4 263	2 783	1 529	1 142
Červenec	5 017	4 293	1 922	169
Srpen	1 987	1 827	629	95
Září	3 238	3 218	2 217	8
Říjen	3 521	3 297	1 729	201
Listopad	1 761	1 371	458	380
Prosinec	1 146	1 012	431	128
ROK 2002	33 770	27 251	14 351	5 160
Rok 2001	41 188	35 453	18 880	4 489
Rozdíl	- 7 418	- 8 202	- 4 529	+ 671

4.

PŘEHLED USPOŘÁDANÝCH AKCÍ A VÝSTAV, PROPAGAČNĚ ORGANIZAČNÍ A EDIČNÍ ČINNOST

Přehled hlavních akcí organizovaných Památníkem Terezín v roce 2002:

- vzpomínková akce u příležitosti světového dne památky obětí holocaustu Jom ha'šoa se konala za účasti vrchního pražského a zemského rabína Karola Sidona a dalších hostů 9. dubna 2002 v bývalých Magdeburšských kasárnách
- Terezínská tryzna se konala 19. května 2002 na Národním hřbitově za účasti zástupců Senátu Parlamentu ČR a Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, vlády a zastupitelských orgánů ČR, zastupitelských úřadů mnoha zemí a dalších hostů. Hlavní projev přednesl předseda vlády Miloš Zeman, dále s projevy vystoupili Mikuláš Dzurinda, předseda vlády Slovenské republiky a Václav Klaus, předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Terezínské tryzny se rovněž zúčastnila paní Laura Bushová, manželka amerického prezidenta
- ve dnech 21. – 24. listopadu 2002 se konal mezinárodní seminář „Holocaust ve vzdělávání“
- 7. listopadu 2002 se konal „Koncert pro Terezín“ v podání Hawthornova smyčcového kvarteta z Bostonu
- tradiční tryzna Kever Avot za oběti genocidy Židů z českých zemí se v důsledku zaplavení a devastace Židovského hřbitova v Terezíně, jakož i dalších pamětních míst, nemohla uskutečnit v Terezíně a proběhla proto 1. září 2002 na Novém židovském hřbitově v Praze
- shromáždění k uctění památky Milady Horákové se konalo 23. prosince v Pamětní síni Malé pevnosti

Přehled výstav uspořádaných Památníkem Terezín v roce 2002:

- Jaromír Dvořák a František Koudelka, fotografie a obrazy
- Terezín, kresby dětí z dětského domova Putenhof – Belitz, SRN
- Jan Smetana, autorská výstava
- Originální ruční litografie
- Adolf Burger – Místa utrpení českých vězňů v letech nacistické okupace na poštovních známkách, filatelistická výstava

- Pocta Robertu Desnosovi, surrealistická výstava
- Bohumil Lonek – Lidské stíny, kresby ze sbírek Památníku
- Dessa Petroz – Terezínské dědictví, autorská výstava
- Země je dobré místo k narození, ale ..., výtvarná výstava
- Zmizelí sousedé, dokumentární výstava Židovského muzea v Praze
- Jak plyne čas, putovní výstava
- Holocaust očima českých dětí, putovní výstava
- 8. května 2002 byla slavnostně otevřena stálá expozice „Vězni z českých zemí v Osvětimi“ ve Státním muzeu Auschwitz-Birkenau v Osvětimi, Polsko, kterou připravil Památník Terezín

Ediční a propagační činnost:

- zpracovány informativní články do sdělovacích prostředků
- vydána Výroční zpráva Památníku Terezín za rok 2001 v českém a anglickém jazyce
- průběžně probíhalo doplňování cizojazyčných tištěných průvodců ve třinácti jazykových mutacích
- vydány katalogy k výstavám: Jaromír Dvořák a František Koudelka, Jan Smetana, Adolf Burger, Dessa Petroz
- vydány Terezínské listy č. 30
- Vydán Zpravodaj č. I, připravovaný vzdělávacím oddělením
- Kultura proti smrti, průvodce stálými expozicemi Památníku Terezín v bývalých Magdeburských kasárnách. Publikace byla vydána v českém, anglickém a německém jazyce

Průvodci:

- před zahájením návštěvní sezóny 2002 byl pro průvodce ve spolupráci s historickým a vzdělávacím oddělením připraven odborný seminář
- průběžně byl doplňován a zapracováván kádr průvodců

5. VNĚJŠÍ KONTAKTY A SPOLUPRÁCE

Nezastupitelnou úlohu hraje v práci Památníku kontakt s bývalými vězni a jejich organizacemi, jakož i s institucemi, které se doma i v zahraničí zabývají otázkami rasové a politické perzekuce v letech druhé světové války. Památník spolupracuje s mnoha muzejními pracovišti, zájmovými organizacemi i zainteresovanými jednotlivými badateli a popularizátory problematiky, jež je náplní jeho činnosti. Zvláště úzké jsou pak kontakty k řadě zahraničních martyrologických institucí.

Tak jako v předchozích letech byla i v roce 2002 velmi intenzivní spolupráce s Terezínskou iniciativou, organizací bývalých vězňů terezínského ghetta. Tato spolupráce se uplatňovala v oblasti výzkumné a vzdělávací činnosti, ale i při organizování různých vzpomínkových akcí. Institut Terezínské iniciativy byl hlavním partnerem při spolupráci v řešení otázek výzkumu dějin terezínského ghetta. Pokračovala především spolupráce na doplňování databáze bývalých vězňů terezínského ghetta. Vzdělávací komise Terezínské iniciativy spolupracovala na přípravě řady seminářů organizovaných Památníkem. Finanční podpora Terezínské iniciativy již po několik let umožňuje českým školám organizovat zájezdy svých žáků do Terezína. Terezínská iniciativa byla rovněž mezi prvními, kdo přispěli významným finančním obnosem na obnovu Památníku po povodni.

S bývalými vězni policejní věznice v Malé pevnosti byl kontakt omezen na spolupráci s jednotlivci. S bývalými vězni dalších koncentračních táborů je tento kontakt zajišťován prostřednictvím Svazu bojovníků za svobodu. Zcela nové úrovně přitom doznala v posledních letech spolupráce s Historickou skupinou Osvětim. Toto sdružení bývalých vězňů osvětimského koncentračního tábora s Památníkem úzce spolupracovalo na přípravě nové stálé expozice České republiky v Osvětimi. I po její instalaci pokračuje spolupráce při práci s mladými lidmi a sběru vzpomínek bývalých vězňů. Již třetím rokem probíhá i spolupráce s Konfederací politických vězňů, která se soustřeďuje na připomínání perzekuce bývalých vězňů policejní věznice gestapa v podmínkách nové totality ve čtyřicátých a padesátých letech.

Nejbližšími partnerskými organizacemi na území České republiky byly pro Památník Židovské muzeum v Praze, Muzeum romské kultury v Brně, Ústav soudobých dějin AV ČR, Historický ústav AV ČR, Státní ústřední archiv v Praze,

Národní muzeum v Praze a Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.

I přes dočasné přerušení způsobené povodní pokračovala výměna materiálů a informací s partnerskými martyrologickými institucemi v Polsku, Izraeli, USA, Velké Británii, Německu a Rakousku. Přední místo mezi nimi zaujímal Státní muzeum Auschwitz-Birkenau v Osvětimi, které vycházelo Památníku všestranně vstříc při přípravě expozice České republiky v Osvětimi, ale příkladně s ním spolupracovalo i v dalších oblastech, především při rozvíjení vzdělávací činnosti. Pracovníci osvětimského muzea byli také prvními ze zahraničních kolegů, kteří mezi sebou uspořádali sbírku, jejíž výsledek byl předán Památníku Terezín na odstraňování povodňových škod.

Se stejnou iniciativou přišli na pomoc Památníku Terezín také němečtí kolegové z partnerských památníků v Buchenwaldu, Flossenbürgu a Sachsenhausenu. Památník Buchenwald nadto poskytl bezplatně stroje a materiál k obnově zničených dílen Památníku Terezín a vlastním nákladem restauruje část poškozeného mobiliáře vězeňských cel v Malé pevnosti.

Při rozvoji vzdělávací činnosti poprvé došlo k navázání nových kontaktů a organizování společného semináře také s Památníkem Dachau. Finančně i odbornou spoluprací pak vzdělávací program Památníku podpořil Anne Frank Haus v Amsterdamu.

V uplynulém roce pokračovaly kontakty také s řadou dalších zahraničních institucí: Muzeum SNP v Banské Bystrici, Památník Dům konference ve Wannsee, Topographie des Terrors Berlín, Yad Vashem Jeruzalém, United States Holocaust Memorial Museum Washington, Museum of Jewish Heritage New York, Památník Mauthausen, Památník Majdanek a Dokumentationszentrum des österreichischen Widerstandes Vídeň.

Velkou pomoc pro nás představuje práce dobrovolníků z Německa a Rakouska, kteří pomáhají při práci se zahraničními skupinami, jež se účastní vzdělávacích programů Památníku. V uplynulém roce působili na vzdělávacím oddělení tři tito dobrovolníci a jejich pobyt zajišťovaly Aktion Sühnezeichen/Friedensdienste e.V. a Internationale Jugendgemeinschaftsdienste e.V. z Německa a rakouský Projekt Gedenkdienst.

Již po několik let vyvíjejí na území německých spolkových zemí Braniborsko, Sasko a Dolní Sasko spolky podporovatelů a přátel Terezína, které organizují různé akce na podporu činnosti Památníku a obnovu města Terezín. Po srpnových povodních braniborský spolek vedle organizace vlastních sbírkových akcí soustřeďoval a předával Památníku příspěvky v rámci celoněmecké podpůrné akce, kterou inicioval pan Eberhard Frasch.

Pokračovala rovněž spolupráce s německo-českým Nadačním fondem Hanse Krásky se sídlem v Terezíně a Iniciativou Hanse Krásky z Hamburku, které se zabývají především popularizací hudebních děl skladatelů z terezínského ghetta. Hamburská organizace rovněž svými sbírkami a výtěžky benefičních koncertů přispěla na obnovu Památníku po povodni.

Účelem zahraničních cest pracovníků Památníku Terezín v roce 2002 byla především příprava expozic v zahraničí, dále účast na seminářích a jednáních mezinárodních organizací, jejichž členem se Památník Terezín stal, a konečně účast na pietním aktu v běloruském Baranoviči, souvisejícím s osudem vězňů terezínského ghetta.

Největší část zahraničních cest byla spojena s přípravou, výstavbou a konečně s vernisáží stálé expozice České republiky v Osvětimi, nazvané „Vězni z českých zemí v Osvětimi“.

Další služební cesty byly spojeny s přípravou a účastí na vernisáži v Muzeu dopravy v Norimberku, kde se Památník Terezín podílel na přípravě části expozice věnované deportacím židovských vězňů v letech nacistické okupace.

Další služební cesty byly spojeny se zajištěním dvou vzdělávacích seminářů v zahraničí. První se uskutečnil pro pracovníky německých martyrologických institucí v Památníku Dachau a druhý byl uspořádán ve spolupráci s Ministerstvem školství ČR pro české pedagogy v Osvětimi.

V roce 2002 se Česká republika stala členem mezinárodní organizace ITF (International Task Force for Holocaust Education, Remembrance and Research). Zástupci Památníku Terezín se účastnili jejich jednání v Paříži a Štrasburku. Památník Terezín je rovněž členem Výboru pro památníky při Mezinárodní organizaci muzeí (IC MEMO ICOM) a jeho zástupci se zúčastnili jednání tohoto výboru v Norimberku a Wewelsburgu.

Ředitel organizace se dále zúčastnil konferencí v Portlandu a Lipsku, další pracovníci pak konference v Berlíně a pietního aktu za oběti holocaustu v Baranoviči.

Studijní pobyt pracovníka Památníku v archivu v německém Ludwigsburgu zajistil Institut Terezínské iniciativy.

6.

ČESTNÝ VÝBOR ŘEDITELŮ MUZEA GHETTA V TEREZÍNĚ

Činnost Muzea ghetta, které je součástí Památníku Terezín, zaštiťuje od jeho vzniku v roce 1991 Čestný výbor ředitelů, v němž jsou zastoupeny významné osobnosti politického, hospodářského, kulturního a vědeckého života z různých zemí. Jeho členy v současné době jsou:

Yehuda Bauer
Ernst L. Ehrlich
Helen Epstein
Anna M. B. de Feigel
Sir Martin Gilbert
Hana Greenfield
Václav Havel
Thomas O. Hecht
Zuzana Justman
Tomáš Kraus
Donald R. Lauder
Arnošt Lustig
Charles I. Petschek
Artur Schneier
Mark E. Talisman
James E. Young
Hans Westra

7. VÝZKUMNÁ ČINNOST

Historické oddělení provádělo základní výzkum dějin nacistických represivních zařízení v Terezíně a Litoměřicích a v jeho rámci uskutečňovalo rešeršní práce v domácích i zahraničních archivech.

V prvních měsících roku vyvrcholily práce na nové expozici České republiky v Osvětimi, kterou pracovníci oddělení po obsahové a dokumentační stránce připravovali ve spolupráci s dalšími odděleními Památníku a dalšími spolupracovníky, včetně bývalých vězňů osvětimského táborového komplexu, členů Historické skupiny Osvětim. Zajišťován byl odborný dohled při kompletaci dokumentace a výrobě expozice, která byla slavnostně otevřena 8. května 2002.

Zahájeno bylo zpracování průvodce novou stálou expozicí Muzea ghetta v Terezíně, nazvané „Terezín v ‚konečném řešení židovské otázky‘ 1941 až 1945“. Pro připravovanou publikaci Institutu Terezínské iniciativy, která bude pamětní knihou rakouských Židů deportovaných do terezínského ghetta, byla zpracována úvodní stať přibližující dějiny a každodenní život ghetta s důrazem na osud komunity rakouských Židů. Přehled dějin terezínského ghetta byl zpracován rovněž pro webové stránky <[www. holocaust.cz](http://www.holocaust.cz)>, které se stávají stále častěji využívaným studijním pramenem pro pedagogy, studenty a žáky různých druhů škol.

Ve spolupráci s Institutem Terezínské iniciativy byla zahájena příprava konference o dějinách terezínského ghetta, která by se měla za mezinárodní účasti uskutečnit v roce 2004 a zhodnotit výsledky historiografického výzkumu o dějinách ghetta v posledním desetiletí. S uvedenou institucí rovněž pokračovala spolupráce na realizaci projektu počítačového zpracování dat o bývalých vězňích terezínského ghetta.

Další projekt je věnován vytvoření databáze bývalých vězňů policejní věznice gestapa v Malé pevnosti a je realizován společně s dokumentačním oddělením.

Pokračovaly rovněž práce na vybudování databáze bývalých vězňů poboček koncentračního tábora Flossenbürg na území českých zemí a doplňována byla stávající databáze bývalých vězňů koncentračního tábora Litoměřice.

V rámci neustále se rozšiřující vzdělávací činnosti Památníku Terezín byly zajišťovány přednášky a besedy, ale i koncepční a programová příprava seminářů pro pedagogy, včetně seminářů s mezinárodní účastí.

Pedagogická spolupráce se uskutečňovala s Fakultou sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze a s Univerzitou J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

Pracovníci oddělení se zúčastnili seminářů a konferencí pořádaných domácími i zahraničními partnerskými institucemi k problematice rasové a politické perzekuce v letech druhé světové války a přednesli na nich své příspěvky.

Zpracovány byly příspěvky zveřejněné v časopisu Památníku Terezín „Terezínské listy“ a sborníku Institutu Terezínské iniciativy „Terezínské studie a dokumenty“. Příspěvky pracovníků oddělení byly publikovány rovněž v odborných periodících v USA, Polsku a Německu.

Průběžně byly poskytovány odborné konzultace domácím i zahraničním badatelům a poskytovány informace sdělovacím prostředkům i dalším zájemcům.

Zpracovávány byly žádosti o potvrzení věznění pro bývalé vězně, jejich rodinné příslušníky a příslušné úřady a soudy.

8. VZDĚLÁVACÍ ČINNOST

V rámci projektu dalšího vzdělávání pedagogů vypracovaného ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR pokračovaly vzdělávací semináře, připravované ve spolupráci se Vzdělávacím a kulturním centrem Židovského muzea v Praze a Muzeem romské kultury v Brně. Uskutečnily se dva základní třídní semináře nazvané „Jak vyučovat o holocaustu“ za účasti 86 pedagogů a studentů pedagogických fakult z celé ČR. Pro absolventy těchto seminářů, kteří se jich zúčastnili v roce 2002 či v roce předchozím, byl uspořádán nadstavbový čtyřdenní seminář „Holocaust ve vzdělávání“. Celkem se tohoto semináře zúčastnilo 48 pedagogů a vystoupilo na něm osm zahraničních a osm domácích lektorů.

Jako třetí stupeň tohoto cyklu dalšího vzdělávání pedagogů byl opět ve spolupráci s ministerstvem školství a vůbec poprvé také ve spolupráci se vzdělávacím oddělením Státního muzea Auschwitz-Birkenau v Osvětimi uspořádán seminář o obecných souvislostech holocaustu a jeho průběhu na okupovaném území Polska, nazvaný „Osvětim a holocaust“. Zúčastnilo se ho 41 pedagogů, kteří se mohli seznámit i se zkušenostmi polských kolegů a novými formami práce s médii a uměleckými díly při vzdělávání o této problematice.

Pro žáky a studenty českých škol i přes vynucenou přestávku způsobenou povodněmi bylo uspořádáno 73 jednodenních a 22 vícedenních vzdělávacích programů s prohlídkami expozic, besedami a samostatnou tvůrčí prací. U mnohých pokračovalo pátrání po „zmizelých sousedech“ v jejich regionech. Smíšených skupin, v nichž přijely spolu s českými třídami i žáci jejich partnerských zahraničních škol, bylo v tomto roce jedenáct.

Pro skupiny mladých lidí ze zahraničí bylo uspořádáno 54 seminářů a workshopů (34 pobytových a 20 jednodenních) s programovou náplní přizpůsobenou vždy věku a dosavadnímu vzdělání účastníků.

Také v roce 2002 se na počátku léta uskutečnil již tradiční Festival tolerance, připravovaný Mezinárodní školou v Praze.

Úspěšně pokračovala spolupráce s mezinárodní organizací pro podporu vzdělávání o holocaustu ITF. Její členové z různých zemí se jako lektori zúčastnili výše zmíněného nadstavbového semináře pro české pedagogy s mezinárodní účastí a zprostředkovali jim především zkušenosti a metody uplatňované při výuce o holocaustu v různých zemích.

Pokračovala spolupráce s Ministerstvem pro vzdělávání, mládež a sport spolkové země Braniborsko.

V jejím rámci se konalo již desáté setkání českých a německých pedagogů. Jeho náplní bylo zejména poznávání historie a tradic židovského národa a aktuální politické události na Blízkém východě.

Pro školy byla připravena literární soutěž s názvem „Domov. Co víc člověk potřebuje?“ a výtvarná soutěž pod titulem „Země je dobré místo k narození, ale ...“. V tomto ročníku se jí zúčastnilo již 416 žáků a studentů z českých škol. Slavnostní vyhlášení a předávání cen proběhlo za účasti bývalé vězeňkyně terezínského ghetta, paní Hany Greenfieldové z Izraele, která stála u zrodu těchto soutěží před osmi lety.

Oddělení zajišťovalo i metodické vedení 9 studentů a poskytování odborných konzultací 26 badatelům a tvůrcům historiografických publikací a vzdělávacích materiálů.

Ve spolupráci se vzdělávacím oddělením Památníku Dachau byl připraven společný odborný seminář, kterého se účastnili zástupci mnoha památníků nacistického teroru z celé SRN. Hlavní pozornost byla zaměřena na využívání uměleckých děl při vzdělávání o rasové a politické perzekuci v letech druhé světové války. Dalším tématem diskuze na tomto semináři byla výměna zkušeností o metodách používaných při práci se skupinami mládeže.

Pro žáky i pedagogy různých škol vzdělávací oddělení zajistilo představení dětské opery Brundibár v provedení Dismanova rozhlasového dětského souboru v tzv. půdním divadle bývalých Magdeburských kasáren, dále představení pražského Divadla Miriam s názvem Žalozpěv za 77 297 obětí a konečně v angličtině provedené představení amerického dramatického souboru Pushcart Players, který vystoupil s pásmem nazvaným Poslední motýl.

V rámci plnění operativních úkolů byly žadatelům poskytovány informace o vězněných osobách i některých historických událostech.

Zajištěno bylo vydání Terezínských listů číslo 30 a jejich distribuce. Připraveno a vydáno bylo také první číslo Zpravodaje Památníku Terezín, určeného především školám. Tento zpravodaj bude nadále vycházet čtvrtletně česky a anglicky za rozhodující finanční podpory Domu Anny Frankové v Amsterdamu.

9. DOKUMENTACE A SBÍRKY

Dokumentační oddělení

Nejvýznamnějším přírůstkem sbírek dokumentačního oddělení jsou deníky a další doklady manželů Kohnových z ghetta Terezín. Oba zahynuli v Osvětimi, ale deníky zachránili jejich příbuzní v ghettu.

V chronologické evidenci bylo zapsáno 12 přírůstkových čísel. V systematické evidenci bylo zpracováno 300 inventárních čísel (v elektronické podobě) z toho 240 položek písemností a 60 fotografií. Kromě toho do elektronické podoby bylo zpětně zaneseno 791 inventárních čísel z předchozích let. Do evidence pomocného materiálu bylo zapsáno 95 položek.

Odborná knihovna získala a zaevidovala 330 knih.

Fotolaboratoř zhotovila 2618 černobílých a barevných fotografií (klasických a digitálních) a 11 diapositivů, z toho 423 pro dokumentaci významných akcí a činnosti Památníku, 46 pro výstavy organizované Památníkem, 399 snímků pro potřeby fotoarchivu, 42 pro publikační činnost a prezentaci Památníku, 399 pro potřeby badatelů a jiných institucí, 119 pro dokumentaci muzejních sbírek, výstav a potřeby odborných pracovišť Památníku. Pro dokumentaci následků povodní bylo pořízeno 1429 snímků.

Oddělením bylo zhotoveno přibližně 5500 xerokopií archivních materiálů, zejména pro výstavy, potřeby archivu a odborných oddělení a dále 1448 černobílých a 299 barevných kopií pro externí žadatele k výzkumným, výstavním a popularizačním účelům. Dále bylo uživatelům mimo Památník poskytnuto 78 fotografií a 12 listů archiválií na CD, dalších 42 fotografií bylo žadatelům odesláno elektronickou poštou a více než 100 v papírové podobě. Další sady snímků v elektronické podobě byly vyrobeny pro potřebu Památníku k účelům propagačním, jako doprovodný materiál pro přednášky pracovníků apod.

Dokumentační oddělení poskytlo badatelské služby 39 badatelským návštěvám, 33 osobám poskytlo informace týkající se bývalých vězňů a písemně vyřídilo 72 žádosti o informace nebo potvrzení věznění.

V rámci výzkumného úkolu „Policejní věznice gestapa Malá pevnost Terezín“ pokračovalo zpracování jednotlivých pramenů pro vytvoření databáze bývalých vězňů.

Oddělení se podílelo na přípravě scénáře a také na výběru exponátů pro stálou výstavu České republiky v Osvětimi.

Fotoarchiv pokračoval v akci sběru snímků českých obětí holocaustu, které prošly terezínským ghettem.

Prostřednictvím agentury VANKOL bylo zrestaurováno 688 listů archivních materiálů z fondu Richard.

Činnost a výsledky oddělení výrazně poznamenaly povodně, v jejichž důsledku bylo nutné archiv, fotolaboratoř a část knihovny evakuovat. Sbírkky a zařízení byly umístěny v provizorních prostorách a nebylo možné je řádně využívat. Z těchto důvodů od srpna omezilo dokumentační oddělení služby pro veřejnost.

Sbírkové oddělení

Do sbírek Památníku Terezín byla získána pozůstalost Marie Pecháčkové (drobné předměty z ghetta Terezín), 15 kreseb B. Obrovského, jeden obraz Jaroslava Malátka a pozůstalost Marie Čechové (11 drobných předmětů z Malé pevnosti), jedna kresba Milady Vavřínové a 4 sešitky s verši a kresbami z koncentračního tábora v Neubrandenburgu. Vzhledem k povodním v srpnu 2002 se neuskutečnil nákup do sbírek v plánovaném rozsahu, ale byly zakoupeny pouze 2 kresby J. Smetany.

Do chronologické evidence bylo zapsáno 62 přírůstkových čísel a v systematické evidenci bylo zpracováno 85 inventárních čísel. Nadále pokračoval přepis záznamů do elektronické podoby (ve skupině výtvarné sbírky bylo přepsáno 1178 inventárních čísel a ve skupině poválečné výtvarné sbírky 47 inventárních čísel).

Při periodické a mimořádné inventarizaci sbírek bylo zrevidováno 2498 inventárních čísel sbírkových předmětů.

Pracovníci sbírkového oddělení se podíleli na realizaci výtvarných výstav v prostorách Památníku a poskytli badatelské služby 16 domácím a zahraničním badatelům, písemně byly zodpovězeny dotazy 13 badatelů. Od srpna 2002 byla studovna sbírkového oddělení uzavřena a poskytovány jen písemné a telefonické informace.

V průběhu roku bylo zhotoveno 269 kopií kreseb a dokumentů pro výstavní, studijní a publikační účely. Pro obnovu badatelského zázemí studovny sbírkového oddělení bylo zhotoveno 555 barevných kopií kreseb malířů z terezínského ghetta a 187 kopií materiálů z Heřmanovy sbírky.

Průběžně probíhalo restaurování sbírek vlastním restaurátorem i speciali-

zovanými firmami. Zrestaurovány byly předměty určené pro dlouhodobou zápůjčku do Norimberku, 87 kreseb Josefa Kyliese, vzniklých v Malé pevnosti Terezín v letech 1944–1945, 98 plakátků z Heřmanovy sbírky a 23 kusů zbraní poškozených povodněmi.

Restaurátor Památníku dále prováděl konzervační a restaurátorské práce ve vězeňských celách I. dvora, konzervoval album Petra Kiena, restauroval několik sbírkových předmětů a vyrobil 17 kusů faksimilií knih a listin pro výstavní účely. Od srpnové povodně se věnoval především konzervaci sbírkových předmětů z expozic, zasažených povodní, ošetření výtvarných děl z dočasných expozic poškozených rovněž povodní, záchraně zaplavených písemných materiálů a originálního vybavení vězeňských cel, jakož i ošetření dalších sbírkových předmětů a dokumentů, které bylo v důsledku povodně třeba přemístit.

10. HOSPODÁŘSKÁ ČINNOST, DARY A PŘÍSPĚVKY

A. Příjmy a výdaje v roce 2002

Příjmy: a) vstupné.....	25 478 005,78 Kč
b) příspěvek Ministerstva kultury ČR.....	24 484 000,00 Kč
c) ostatní příjmy.....	18 267 258,35 Kč
Výdaje: a) materiálové náklady a energie.....	12 893 122,83 Kč
b) osobní náklady celkem.....	19 268 069,60 Kč
c) ostatní náklady (služby, opravy, nájmy atd.).....	36 432 071,70 Kč

B. Sponzorské příspěvky v roce 2002 činily celkem..... 8 752 136,84 Kč

Největšími částkami přispěli tito dárci:

Severin Szperling, USA
Manfred Braynis, Velká Británie
Robert H. Arnow a Joan Arnow, USA
Irith Raub-Michelsohn, Německo
Jonathan Goldstein, USA
Terezínská iniciativa, ČR
Vera Treplin, Německo
Pavel Potocky a Vlastimila Potocky, USA
Thomas C. Hausner, Německo
Václav Novák, ČR
Zuzana Justman, USA
Česká produkční 2000 a. s., ČR
Růžena Velecká, ČR
Ivana Flosmanová, ČR
Dáša Matušíková, ČR
Anna Roučová, ČR
Lenka Bartošová, ČR
Viliam Bartoš, ČR
Eva Veselá, ČR

Marie Radošová, ČR
Ing. Alena Slavingerová, ČR
Klaus Hofmann, Německo
Rabbi Norman Patz, USA
Temple Sholom Rabbis Good Works Fund, USA
Survivors of the Shoah Visual History Foundation, USA
Jiřina Bursíková, ČR
Irena Tichá, ČR
Památník Buchenwald, Německo
Rosa Macháčková, ČR
Vera Bianchi, Německo
Thomas Mulford, Německo
Ivana Tigridová, Francie
Ivan A. Backer, USA
Patrik R. Mehr a Helen Epstein, USA
Marieta Šmolková, ČR
Obecní úřad Nechvalín, ČR
Okresní muzeum v Chomutově, ČR
Bernd Karl Vogel, Německo
Ing. Pavel Repper, ČR
Odborný léčebný ústav neurologicko-geriatrický, ČR
Thomas Schikora, Německo
Joseph L. Schocken a Judith A. Schocken, USA
Frank Silverstein a Esther Brumberg Silverstein, USA
Peter Wagner, Německo
Carla Umbach, Německo
DKP Parteivorstand, Německo
Heinrich von Bibra Schule, Německo
Fred Andrianoff, USA
Murray S. Katz a Natalie Katz, USA
Bernd Wiegand, Německo
Revolutionärer Freundschaftsbund e.V., Německo
Ulrich Glauber, Rakousko
Heinz Senenko, Německo
Dr. Ute Hoffmann, Německo
Sidonie Nekvapilová, ČR
Thomas Wolcott, USA
S. A. Lomsky, Izrael

Wirbelwind-Linke Kinder-und Jugendprojekte e.V., Německo
Land Brandenburg, Německo
Návštěvníci koncertu ve Španělském sále Pražského hradu, ČR
Základní škola Špičák I v České Lípě, ČR
Jarmila Reichenthalová, ČR
Věra Štolbová, ČR
Hana Munková, ČR
A. Mrázková, ČR
Státní muzeum Auschwitz-Birkenau v Osvětimi, Polsko
Linda Klečková, ČR
Petr Mašek, ČR
Květuše Sgallová, ČR
Kamila Lišková, ČR
Zdeněk Hampl, ČR
Miroslav Macháček, ČR
paní Stiborová, ČR
Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, ČR
Günter Grunwitz, Německo
Obec Nová Ves, ČR
Lucie Kočí, ČR
Karel Starck, ČR
Mgr. Eva Macourková, ČR
Eva Štichová, ČR
paní Rechová, ČR
Svaz bojovníků za svobodu, ČR
Jan Švestka, ČR
Brigita Bakuvská, ČR
R. P. Attema, Nizozemsko
Jaroslav Pospíšil, ČR
Klub vojenské historie, ČR
Hersch M. Klaff, Kanada
Gymnázium Poděbrady, ČR
Ing. Vladimír Pošvic, ČR
Dr. Rudolf M. Wlaschek, Německo
Max Samuel Haus, Německo
Erna Bohn, Německo
Verona Kubrichtová, ČR
JUDr. Gerhard Bubník, ČR

PFIZER spol. s r. o., ČR
Odien, ČR
Manželé Fialovi, ČR
Ing. Zuzana Vojtová, ČR
Franz Hauptmann, Rakousko
C. P. Molenaar, Nizozemsko
Pavel Toepfer, ČR
Michael Jesse, Německo
Imperial War Museum, Velká Británie
Misslareuth 1990, Německo
Diakonie Českobratrské církve evangelické, ČR
Helena Osvaldová, ČR
A. Halouzková, ČR
Mojmír Kallus, ČR
Česko-německý fond budoucnosti, ČR
Heather Meyer Carlton, Velká Británie
Stephen a Bernard, USA
Český svaz bojovníků za svobodu, ČR
Ernest Klein, Německo
Gegen Vergessen, für Demokratie e.V. Flossenbürg, Německo
Förderverein für die KZ-Gedenkstätte Flossenbürg e.V., Německo
Sbor Církve bratrské, ČR
Gerald Schwab, USA
DGB Bezirk Sachsen, Německo
Židovská obec Plzeň, ČR
Miroslav Frišman, ČR
Rolf Langer, Německo
Zdena Kafková, ČR
Kulturstiftung Des Bundes, Německo
Petr Mašek, ČR
Jiří Koudelka, ČR
Marcela Janečková, ČR
Společnost křesťansko-židovské spolupráce Augsburg, Německo
Philips Morris ČR a. s., ČR
Paul Aron Sandfort, Dánsko
Předsednictvo Saského svazu účastníků odboje a antifašistů, Německo
Organizace památníku Margarete Blank, Německo
Transgas a. s., ČR

Milan Mašát, ČR
Marek Kroca, ČR
Věra Pospíšilíková, ČR
Annegret Hecker, Německo
Pečovatelská ústředna Židů v Německu, Německo
Anne Frank Haus, Nizozemsko
Česká spořitelna a. s., ČR
Američtí přátelé České republiky AFOCR a velvyslanectví ČR v USA
Nadace VIA, ČR
Arbeiter-Samariter-Bund Hamburk, Německo

Mensšími částkami přispěla řada dalších dárců, z nichž většina zůstala anonymními. Také jim všem náleží stejně jako výše jmenovaným naše upřímné poděkování.

Prostředky získané z darů v roce 2002 byly zatím využity pro následující účely:

- Terezínská tryzna..... 12 058,00 Kč
- Práce s mládeží + letáčky..... 79 717,84 Kč
- Krytí škod vzniklých povodní..... 1 589 131,72 Kč
- Vybavení dílny restaurátora..... 189 329,40 Kč
- Vysoušení objektů..... 1 000 000,00 Kč
- Pořízení ochranných pracovních pomůcek..... 89 213,00 Kč
- Vybavení Střediska setkávání..... 42 091,43 Kč

11. TECHNICKÁ A STAVEBNÍ ČINNOST

- rekonstrukce budovy ve Fučíkově ulici 232, která je druhým objektem Střediska setkávání s ubytovnou, seminárními místnostmi a zázemím
- stavba výtlaku kanalizace v Malé pevnosti do čistírny odpadních vod v Českých Kopistech
- vybudování infúzních clon a sanačních omítek v celách ženského dvora Malé pevnosti
- výměna hlavních přívodních kabelů elektrické energie z trafostanice do Malé pevnosti
- běžné opravy a údržba objektů Památníku Tereziín
- údržba travnatých ploch v areálech Památníku Tereziín
- průběžné materiálně technické zajišťování provozu Památníku
- odstraňování následků srpnové povodně – úklid, vysoušení, opravy a opětovné obnovování provozu v různých objektech Památníku Tereziín

12. VÝHLED NA ROK 2003

- opětovné vybudování stálých expozic, které byly zničeny srpnovou povodní v roce 2002
- konání Tereziánské tryzny a dalších vzpomínkových akcí
- instalování 5 příležitostných výtvarných a dokumentárních výstav
- vydání průvodce stálou expozicí Muzea ghetta
- pokračování prací na výzkumných projektech o dějinách tereziánských represivních zařízení v letech nacistické okupace
- uspořádání vzdělávacích seminářů pro pedagogy, studenty a žáky
- uspořádání výtvarné a literární soutěže pro mládež
- další rozvíjení sbírkotvorné činnosti

PAMÁTNÍK TEREZÍN
Výroční zpráva za rok 2002

Vydal: Památník Terezín

Adresa redakce:

Památník Terezín

411 55 Terezín

Česká republika

Tel.: +420-416 782 131, 416 782 225, 416 782 442

Fax: +420-416 782 245

e-mail: pamatnik@pamatnik-terezin.cz

Internet: www.pamatnik-terezin.cz

Vychází jednou ročně vlastním nákladem.

Redakční uzávěrka této zprávy: 15. března 2003.